

Dimenze pravicového populismu ve Švýcarsku (SVP po roce 1999)

VOJTĚCH BELLING*

Abstract: Dimensions of Rightist Populism in Switzerland (SVP after 1999)

The development of the Schweizerische Volkspartei was intensely affected by an interesting transformation in the last decade. The old traditional political movement of small business has step by step changed to a modern populist party of the radical right. Concerning the typological characterization of this political subject, the Volkspartei belongs to the "nationalist" type of the European populist parties. Its economical conception is strong liberal, while the common social values remain rigorously christian-conservative. The Helvetic-national element appears in the party ideology only in the foreign affairs themes, whereas the internal problems are seen rather from the regionalist views. The great successes of the SVP in last federal, cantonal and district elections were a result of the fact, that the party had occupied the former ideological positions of the Christdemokratische Volkspartei (CVP), which had little by little renounced on its integral conservative character (for example in questions of the swiss neutrality). The future of the SVP in the next years depends now on the development of the program positions of the other political parties in the Switzerland and also on the behaviour of the old electorate of the CVP in the traditional catholic cantons.

Keywords: Schweizerische Volkspartei, populism, Switzerland, politics and government, Christoph Blocher.

1. Úvod: švýcarský populismus jako předmět výzkumu

Jestliže dnes v řadě středo- a západoevropských zemí provázejí populistické strany nebývalé volební úspěchy, je pochopitelné, že se samotný fenomén populismu stává stále častěji objektem bádání. Již od 60. let vznikají k této tematice četné studie a zejména v posledních letech bylo populismu věnováno značné množství publikací. Především nedávná syntéza Guy Hermeta o podstatě a vývoji populismu ve světě od 19. století znamenala důležitý mezník v teoretickém uchopení celého problému a stala se zároveň obecně přijímanou kodifikací dosud zpracované materie (Hermet: 2001). Hermet v ní podává základní typologizaci populismu včetně jeho obsáhlé a neformální definice, která jej určuje jako politický instrument a zároveň svébytný směr lišící se podstatně od „tradičních“ pravicových extremismů, které oslovují jen vybranou malou část elektorátu a nesměřují primárně k uchopení moci. Pro populismus je naopak typické podřizování rétoriky vůli voličů a často z tohoto důvodu zcela nekoherentní ideová náplň. Proto také nelze populismus v politickém spektru jednoznačně určit. Podle Hermeta zaujímá nejčas-

* E-mail: belling@email.cz. Adresa pracoviště: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Loretánské nám. 5, 118 00 Praha 1.

těji radikálně-pravicové posice, ovšem výjimkou není ani levicový populismus. Ztotožnění s pravicovým extremismem zdůrazňované často hlasy ze strany jeho odpůrců je v každém případě ovšem mylné a zavádějící, neboť brání vystihnout podstatu jevu.

Z tohoto zásadního pojetí budeme vycházet i my v následujícím krátkém pojednání o nedávném vývoji Švýcarské lidové strany (*Schweizerische Volkspartei*, dále SVP) od jejího volebního vítězství na podzim r. 1999. Právě tato strana se koncem osmdesátých let přeměnila z druhořadé strany v jednu z velkých (post)moderních evropských populistických stran charakteristických rychlým nárůstem popularity a pozoruhodnou flexibilitou ve vytváření a transformaci programových témat. Zásadní roli v této proměně hrál přitom její curyšský poslanec v Národní radě, Christoph Blocher, který je od počátku devadesátých let hlavním ideologem strany a její duší zároveň. Pro Švýcarsko, kde je personalisace politiky tradičně minimální, znamená tento vývoj novum, které je ovšem od počátku provázeno značným úspěchem. Specifický ráz helvetské společnosti a politické kultury přitom dodává Blocherově straně osobitý ráz, který ji po obsahové i formální stránce v mnohém odlišuje od ostatních pravicových populistických stran v sousedních státech, k nimž má jinak nejbližší. Obtíže vyskytující se kolem bližšího popisu programové podstaty SVP a dokonce i kolem samotného základního ideového vymezení, které se ukazují též ve variabilitě identifikačních označení („*pravicový liberalismus*“, „*liberální konservatismus*“, „*pravicový populismus*“, „*pravicový extremismus*“, „*extrémní liberalismus*“ apod.) snad stojí i za pozoruhodnou neochotou dosavadního bádání zabývat se seriózněji touto stranou, jejím současným vývojem, programovou profilací i vlastní politickou činností. O alespoň základní náčrt odpovědí na daná témata se budeme snažit v této analýze, abychom v závěru pomohli vymezit základní ideové rysy švýcarského Blocherova populismu a jeho odlišnosti i shody s podobnými politickými směry ve střední Evropě.

2. Kořeny: od stavovských stran k masovému hnutí

Počátky dnešní Švýcarské lidové strany (*Schweizerische Volkspartei*) sahají do pohnuté doby dvou prvních desetiletí 20. století, kdy se začala postupně vytvářet první politická uskupení předcházející pozdější SVP. Jejich spojovacím článkem byl společný původ v tradiční liberální Svobodomyslné straně (*Freisinnige Partei – FP*), zastupující zájmy švýcarského liberalismu od 19. století. Pro pozdější vývoj směrem k dnešní SVP založené r. 1971 byly zásadní především dva takto se vyčleňující směry: selsko-živnostenský a demokratický.

Nejprve se uvnitř strany začalo organisovat silné selské křídlo orientované na hospodářské zájmy zemědělců a hájící je vůči převažujícím velkopodnikatelským interesům. Tato frakce kritisovala radikální liberalismus reprezentovaný vlastní stranou a upřednostňovala ochrannářskou politiku v oblasti zemědělské produkce a korporativní uspořádání na základě profesních stavů. Především německy hovořící agráři byli silně ovlivněni i dobovými radikálně konservativními a nacionalistickými politickými proudy, nalézajícími stále hlasitější ohlas v sousedním Německu a Rakousku a ve věcech obecných hodnot přijímali antisocialistický, vlastenecko-nacionální politický diskurs, který je stále výrazněji ideově vzdaloval tradičním principům švýcarského liberalismu. Koncem první světové války proto odštěpené kantonální frakce počaly vytvářet první samostatné „selské strany“. Došlo k tomu pochopitelně v industrializovaných kantonech, kde byla velmi silná FP, a kde se zároveň výrazně střetávaly zájmy zemědělců se

zájmy průmyslníků. R. 1917 tak byla založena *Bauernpartei* v kantonu Curych a o pouhý rok později vznikla strana se stejným jménem v největším švýcarském kantonu Bern.

Během dvacátých a třicátých let se zájmy zemědělců začaly dostávat stále častěji do souladu se zájmy drobných živnostníků, a to především v souvislosti s narůstající oblibou korporativistických ideologií, jež kritisovaly ekonomický liberalismus i samotný liberální princip individualismu. Pod vlivem rakouských, německých, ale také italských teoretických vzorů se velká část tradičního středního stavu přiklonila k profesně-stavovské koncepci hospodářství počítající s vytvořením několika hlavních profesních svazů, které by zastávaly zájmy zaměstnavatelů i zaměstnanců stejného výrobního odvětví (viz Klemperer: 1993).¹ Zemědělci, stejně jako živnostníci, by podle této koncepce vytvořili samostatné organizace (korporace), suverénní a na státu téměř nezávislé ve všech hospodářských, sociálních a kulturních záležitostech příslušejících danému profesnímu stavu. Pouze o nejdůležitějších otázkách hospodářství by rozhodovaly všechny korporace ve společné radě. Za účelem hájení těchto již vpravdě antiliberálních zájmů spolupracovali od r. 1921 v bernském kantonu s agrárníky také živnostníci a konservativní křídlo vládnoucí FP. Tyto síly založily r. 1929 novou kantonální stranu *Bauern, Gewerbe- und Bürgerpartei*, předchůdkyni pozdější celozemské strany, jejíž zájmy hájil ve vládě dlouholetý spolkový rada Rudolf Minger. 23. prosince 1936 potom založili přívrženci bernské BGBP, některé kantonální řemeslnické a zemědělské svazy a strany (významnou úlohu hrálo přitom také kontroverzní *Jungbauernbewegung*) celošvýcarskou *Bauern-, Gewerbe- und Bürgerpartei* (BGBP), oficiálně konstituovanou v lednu 1937. Ta v následujících letech působila převážně v německých kantonech s majoritní protestantskou populací: Aargau, Basileji – venkově, Bernu, Freiburgu, Schaffhausenu, Thurgau a Curychu, ale také v italském Tessinu a ve smíšeném kantonu Waadt/Valis, a to nepřetržitě až do r. 1971.

Druhým významným předchůdcem dnešní SVP byly od počátku století jednotlivé Demokratické strany v kantonech Glarus (*Demokratische und Arbeiter-Partei*) a Graubünden (*Demokratische Partei*), které vznikly odštěpením od Svobodomyšlných, a zastupovaly, obdobně jako shora uvedená BGD, především zájmy středostavovských vrstev – zemědělců a řemeslníků. Obě uskupení přejala v ekonomice liberální koncepce, které obohatila určitými konservativními rysy v politické oblasti. R. 1941 je následovala podobná strana v Curychu, vydělivši se taktéž z FP. Právě curyšská DP se o rok později stala hlavním iniciátorem sloučení v celošvýcarskou *Demokratische Partei der Schweiz* (DPS). Její význam byl ovšem na spolkové úrovni citelně slabší než u BGBP, zejména proto, že k její faktické konstituci a zakotvení došlo jen v hrstce kantonů.

Blízké zájmy dané sociální příbuzností členské a voličské základny BGBP a Demokratické vedly obě strany ke konečnému sloučení (po letité spolupráci na spolkové úrovni) v jednotnou stranu dne 22. září 1971. K takto vzniklé *Schweizerische Volkspartei SVP* se ovšem nepřipojili curyšští Demokratické, kteří se ve stejném roce navrátili pod ochranná křídla liberálů, a za DPS zde tudíž zůstaly jen graubündenská a glarská frakce. Nová strana, která držela nadále post jednoho ze sedmi spolkových radů, reprezentovala především drobné zemědělce a živnostníky německých protestantských kantonů neztotožňující se s politikou katolických křesťanských demokratů. V jistém smyslu tak spolu s menší a konservativní *Evangelische Volkspartei* představovala paralelu k tehdejší rakouské FPÖ, jež se dlouho profilovala jako strana korutanských a švýcarských evangelíků v opozici vůči katolické ÖVP. Krátce po svém založení byla strana činná v 11 kantonech, stále zejména německých, s výjimkou Tessina, Fribourgu/Freiburgu a Waadtu/Valis.

3. Politický profil SVP v 80. – 90. letech: nástup Christopa Blochera

V sedmdesátých letech se v SVP ovšem začaly projevat snahy zaujmout širší, sociálně, jazykově ani nábožensky neohrazenou část populace. Samotný přívrstev stran „lidová“ reagující na starší vlnu popularismu, která vyvrcholila v Evropě v první polovině 19. století, svědčí o těchto intencích, jež však našly naplnění až v letech 1977–78. V této době prezident strany Fritz Hofmann podnítl její rozsáhlou reorganizaci a širší programovou diskusi, která vedla k otevření SVP zájmům všech skupin obyvatel. V souvislosti s touto vnitřní změnou dochází od konce 70. let i k programové přeorientaci SVP a postupnému zaujetí místa radikálně pravicové strany, hájící v ekonomické oblasti extrémní liberalismus a v politice rozhodně konservativní principy.

Postupný příklon SVP ke konservativní politice nelze pochopit bez reflexe paralelního vývoje tradicionalistické *Konservativ-Christlichsoziale Volkspartei* (CVP), která po dlouhou dobu představovala hlavní základnu pro konservativně orientované katolické voličstvo. CVP existovala do r. 1970 jako jakási střešní strana rozpolcená do dvou institucionalizovaných frakcí. Její konservativní křídlo se opíralo především o německé kantony s katolickou většinou, zatímco středolevé křesťansko-sociální křídlo nacházelo podporu na frankofonním západě. V roce 1970 se pak obě frakce opět spojily v dnešní jednotnou *Christlichdemokratische Volkspartei CVP* s levostředou *Christlichsozialen Partei* (CSP) jako její integrální, ovšem dosud polosamostatnou součástí. Právě kurs, nastartovaný uvnitř CVP křesťanskými sociály, táhne od 70. let podle mínění mnohých pozorovatelů i voličů celou stranu směrem ke středovým a středolevým posicím, což se projevuje jak v postojích k ožehavé problematice rodinného práva, tak v koncepcích ekonomických, v sociální politice, v související diskusi o rozličných ústavních změnách a především v oblasti zahraniční politiky (obhajoba vstupu do EU a do OSN). Výrazná změna hlavních programových principů CVP vedla během 70. a 80. let k vzniku ideové mezery v pravicové konservativní části švýcarského politického spektra a k jejímu následnému zaplnění ze strany SVP, která tak získala podporu řady nespokojených voličů CVP, mezi nimiž již převažovali katolíci. Jedním z důsledků byla skutečnost, že SVP od této doby ztratila zcela původní charakter spíše protestantské strany a stala se atraktivní pro většinu konservativně orientovaných voličů preferujících současně liberální ekonomické modely.

Jestliže v oblasti sociální a hospodářské politiky zastává od 70. let SVP liberální postoje, neliší se v ničem od programu, prosazovaného na kantonální i spolkové úrovni tradiční „svobodomyšlnou“ FDP, stává se od 80. let vnitřní a zahraniční politika doménou, v níž nalézá konservatismus v SVP své hlavní pole působnosti. Stranický diskurs využívá obecných anti-migračních nálad a artikuluje ostře švýcarské „národní zájmy“: na jedné straně zachování tradičních hodnot v oblasti rodinné, kulturní, ale i obecně ústavní (posilování principu subsidiarity v rozhodování, podpora tradičních modelů přímé demokracie), na druhé pak obhajoba tradiční švýcarské neutrality, přecházející někdy až v izolacionismus. Charakteristickým znakem tohoto ideového vývoje je využití aktivovaného potenciálu radikální pravice, vytvářejícího se v 80. letech v návaznosti na ekonomickou i politickou krizi v zemi (Camus: 1998, 363nn). Všechny zmíněné akcenty dovedl mistrně využít chemický průmyslník Christoph Blocher, jeden z nej-majetnějších mužů v zemi,² který se od 80. let stává coby národní rada za Curych vůdcem radikálního curyšského křídla SVP. Tamní kantonální stranická organizace se v osmdesátých i devadesátých letech dostávala častokrát do přímého konfliktu s celostátním vedením otevřeným

spolupráci s ostatními vládními stranami a podporovaným především bernskou SVP (Neue Zürche Zeitung (dále NZZ): 6./7. 9. 1997; Hartmann, Horwath: 1995). Přesto, že tento spor skončil až na konci 90. let vítězstvím curyšského bloku (dozvuky sporu jsou ostatně patrné dodnes) a Blocher zůstává stále „jen“ národním radou za Curych bez dalších funkcí, je v posledním desetiletí jeho role jakožto ideového vůdce strany nezpochybnitelná.

Již počátek politické kariéry tohoto nanejvýš pozoruhodného muže se nesl ve znamení velkého úspěchu v odmítnutí vstupu do Organizace spojených národů v referendu z r. 1986, o něž se rozhodující měrou zasloužila negativistická SVP, která na svou stranu přitáhla nemalou část hospodářské elity (svaz *Économie suisse*). Ve stejné době se Blocher, prezentující se jako rozhodný zastánce neutrality Helvetské konfederace, profiloval v oblasti rodinné politiky, když se stal jedním z ohnivých odpůrců nového manželského zákona nahrazujícího starý patriarchální systém platný od r. 1907 daleko liberálnější reglementací (Handbuch: 1993, 389).

V devadesátých letech lidovci pokračovali pod Blocherovou taktovkou v dalších změnách svého image. Navázali přitom na strategii severoevropských a některých západoevropských konservativně-liberálních „*národně populistických*“ (Hermet: 2001, 382n) stran v čele s rakouskými Svobodnými, a počali se organisovat ve stejném duchu. Ve Švýcarsku, kde jakékoliv podobné tendence neměly v několika posledních desetiletích větší tradici a kde konsensuální model spočíval coby posvátná relikvie ve sféře nedotknutelného, zapůsobila nová dynamická strategie strany ohromujícím dojmem (a také rychlým úspěchem). Bombastické kampaně, žlučovitá napadání protivníků, halasný odpor k nejrůznějším předlohám a propojení s občanským sektorem, to vše mělo záhy u švýcarských voličů úspěch, stejně jako profilace strany jakožto širokého hnutí (viz též Blocherovo memorandum pro sjezd strany r. 2000: <http://www.udc-geneve.ch/Les7secretsUDC.html>). Podobně jako osobitá Autopartei, i SVP se snažila při této své polarisující rétorice na sebe převést též radikálně-pravicový potenciál z krajních částí politického spektra (Altermatt, Kriesi: 1995, 206)³. Zároveň u ní došlo k vymezení zásadních programových cílů, kterými se stal tvrdý postup vůči asylantům a cizincům, jejichž počet v devadesátých letech dosáhl 20 % populace, a zachování přísné neutrality. Již koncem osmdesátých let započal Blocher jakožto *spiritus agens* strany s dosud nevídanou antiimigrační kampaní, jež vyvrcholila r. 1992 zahájením federální iniciativy proti nelegální imigraci. Za návrh curyšských lidovců se postavilo bernské vedení strany a Blocherovi se podařilo získat i podporu liberálů a živořících švýcarských demokratů (SD) a radikální Ligy dei Ticinesi. Přesto se tato iniciativa setkala r. 1996 s neúspěchem v referendu, které vedlo k následnému postupnému opuštění problematiky přistěhovalectví jakožto klíčového tématu a k jeho nahrazení antiimigrační kampaní.

Po hlasování o vstupu do OSN r. 1986 se druhým prubířským kamenem stalo referendum o vstupu do Evropského hospodářského prostoru v prosinci r. 1992, v němž SVP se svou Blocherem vedenou kampaní obstála znamenitě. Znemožnila tak vládě nakloněné integraci příznivě na dlouhou dobu další jednání o přistoupení do EHP i do Unie. Zároveň na delší dobu zkomplikovala mezinárodní posici Švýcarska, poté, co i Lichtenštejnsko spojené se Švýcarskem celní a měnovou unií do hospodářského prostoru o několik let později vstoupilo. V roce 1992 ovšem Blocher objevil netušené možnosti, jež nabízí absence anti-evropské strany ve švýcarském politickém prostředí tradičně rezervovaném vůči jakékoliv mezinárodní spolupráci, a využil je plnou měrou. Během devadesátých let vyostřoval dále svou protievropskou kampaně, v níž se proslavil provokativním a velmi diskutovaným reklamním plakátem s nacistickou

holínkou, varujícím před vstupem do EU a ztrátou národní suverenity. Ideolog SVP tak pozdvihl evropské téma k základu politické profilace své strany, což byl tah mimořádně prozíravý, neboť Blocherovi vynesl rychlý vzestup voličské základny, mimo jiné též proto, že ač otázka vstupu do EU či do hospodářského prostoru stála od r. 1992 zdánlivě mimo diskusi, spolková vláda nadále prohlašovala, že přistoupení k Unii zůstává jejím dlouhodobým cílem. Tím výrazně napomohla lidovcům, kteří briskně využili argumentu porušování tradiční švýcarské neutrality, jenž se stal nedílnou součástí antievropské kampaně.

Jestliže se evropská karta ukázala jako daleko úspěšnější, než dosavadní politika strany cílená především na problematiku imigrace a některé otázky související s tradičními konservativními hodnotami, pak nelze říci, že by tyto programové oblasti zůstaly nadále zcela stranou. Zejména na kantonální a komunální úrovni setrvalo přistěhovalectví a problém asylantů hlavním artikulačním zdrojem. Zahraničně-politická profilace byla však stále vyhrazena centrálnímu vedení, resp. bernské a také curyšské organizaci, která se hlasitě projevovala v souvislosti s tématy Evropské unie či s otázkami souvisejícími se zachováním neutrality Švýcarska (zejména v diskusi o podílu na programu NATO Partnerství pro mír, která se vyhrtila v prosinci r. 1996 a ve sporu o mezinárodní nasazení vojenských jednotek na přelomu let 1998 a 1999 (Die Welt: 18. 1. 1999)).

Ve druhé polovině devadesátých let se Blocher stále častěji vyjadřoval k novému problému, jenž se objevil na politické scéně. Tím bylo otevření ožehavého tématu role Švýcarska během druhé světové války, významu švýcarských bank a podniků a osudu obětí nacistického režimu, jehož udržení měli Švýcaři podle mínění mnohých kritiků aktivně napomáhat. Vědom si intelektuální krise, jíž otevření padesát let starých záležitostí přineslo již sousednímu Německu, reagoval nekorunovaný král SVP otevřeným odporem vůči snahám pranýřovat Helvetskou konfederaci a žádat odškodnění za zločiny, které stát nikterak nezavinil, které vycházely především ze strany Světového židovského kongresu. Také původní vládní projekt na ustavení humanitárního Fondu solidarity, jenž měl vzniknout jako omluva za chování Švýcarů za války, a z níž měly po dobu několika let plynout sociální dotace v celkové výši 300–400 mil. franků ročně do Švýcarska i do zahraničí (a to vedle skutečného odškodňovacího fondu, jenž by vyplácel částky přímo obětem), narazil proto r. 1997 na Blocherův ostrý nesouhlas. V následné celospolečenské diskusi ovšem nestál curyšský politik již osamocen. Podobný postoj projevil dokonce i politici dalších stran, především na kantonální úrovni, dále také ředitel Švýcarské národní banky, Fritz Leutwiler, který nazval čerpání ze zlatých zásob země na tyto účely jako propad „*vollends in Masochismus und Selbstkasteiung*“ (NZZ: 4. 3. 1997), a dokonce i sociálně-demokratický vládní rada pro finance Otto Stich.

Plody aktivní a obratné Blocherovy politiky sklízela SVP ve všech spolkových volbách v devadesátých letech, r. 1991, 1995 a 1999, stejně jako v jednotlivých kantonálních a komunálních volbách. Její úspěch byl zapříčiněn odlivem hlasů zejména z CVP a FDP, kteréžto viditelně během posledního desetiletí ztrácejí v mnoha oblastech tradiční tvář a zažívají hlubokou krizi projevující se odklonem elektorátu (Claude Longchamp, Sybille Hardmeier: 1991). Tak jako v řadě jiných evropských států, i ve Švýcarsku k úspěchu radikální konservativně-liberální strany přispěla vedle pozitivních faktorů také extrémně nízká účast voličů, pohybující se nezdědky pod úrovní padesáti procent a související s obvyklou „unaveností politikou“. Přitom disciplinovanost voličů SVP zůstávala stále překvapivě stabilní. Nezanedbatelnou roli hrál fakt, že ostatní švýcarské strany hájily na vládní úrovni většinou téměř stejné postoje lišící se

jen v některých jednotlivostech hospodářské a fiskální politiky. SVP se v této situaci začala jevit jako jediná alternativa vůči jednotnému bloku etablovaných stran, jejichž odtrženost od aktuálních zájmů voličů dosáhla právě na konci devadesátých let svého maxima. Konsekvantním vyústěním tohoto vývoje byl oslnivý úspěch SVP v říjnu 1999, kdy získala Blocherova strana podporu 23% voličů, tj. 44 křesel v Národní radě (oproti dřívějším 29 mandátům), a stala se tak po sociálních demokratech druhou nejsilnější stranou Švýcarska.

4. Vývoj SVP od října 1999

Od svého masivního, a přesto nikterak překvapivého vítězství na konci roku 1999 pokračuje SVP v úspěšném upevňování svých posic v zemi. Její tradiční baštou přitom zůstávají severovýchodní německy hovořící kantony s protestantskou většinou. Zde v poslední době stále častěji získává mandáty v kantonálních a obecních zastupitelstvech i na úkor menších konservativních stran, především Švýcarských demokratů (SD) a evangelických lidovců (*Evangelische Volkspartei*).⁴ Jak jsme již shora zmínili, stále větší podporu si Blocherova strana získává také mezi katolickým obyvatelstvem a v poslední době dokonce i v italském Ticinu, kde soupeří o pravice voliče s populistickou *Ligou dei Ticinesi*. Regionální omezení působnosti se tedy již částečně rozpouští. Během posledních tří let byly založeny kantonální organizace strany prakticky ve všech dosud zbývajících kantonech s výjimkou frankofonního a liberálního Neuchâtelu. Řada z těchto nových „poboček“ SVP se velmi úspěšně prosadila hned v prvních kantonálních volbách, a to především v dosavadních pevnostech CVP.⁵ Ve francouzském západním Švýcarsku je proces etablování Blocherovy strany ovšem daleko pomalejší a méně úspěšný. Není divu, neboť západní kantony směřují odedávna spíše k hodnotově liberální politice se socialistickými modely v hospodářství a sociální oblasti. Přesto i zde, zejména v dvojazyčném kantonu Vaud (Waadt), starém centru helvetského liberalismu, zapouštějí švýcarští lidovci pozvolna své kořeny.⁶ Od r. 1999 je tato jejich snaha patrná v celé řadě francouzských kantonů (Fossedal: 2001, 187).

Právě křesťanští demokraté a tradiční liberálové jsou postiženi nejvíce úbytkem svého elektorátu ve prospěch rostoucí SVP. Důvody nelze spatřovat ovšem jen v Blocherově populistické taktice, nepochybně přítomné, ale také v částečném ústupu obou starých stran ze svých původních posic, jichž se lidovci obratně chopili. Již jsme hovořili o výrazném posunu CVP do středové části politického spektra, zapříčiněném zejména silným vlivem křesťansko-sociálního křídla ve straně (CSP). Důsledkem je mnohem méně patrná profilace křesťanských demokratů v debatě o zachování neutrality a v morálně-hodnotových otázkách, jež jsou pro švýcarské voliče častokrát rozhodující. Snaha křesťanských demokratů otevřít se podpoře širších vrstev má tak za následek spíše negativní efekt ztráty dosavadní podpory konservativního elektorátu. Ten pak přechází k Blocherovi, který v hodnotové a obecně-politické oblasti navazuje na tradice švýcarského křesťanského konservatismu (včetně spolupráce s církví, jak ještě níže ukážeme). Na druhé straně i liberální FDP se v posledních letech posouvá ve vnitropolitických tématech více směrem doleva. V roce 2001 byl sice předsedou strany zvolen představitel pravého křídla, Gerold Bührer,⁷ ovšem dosavadní politika liberálů v otázkách imigrace a v oblasti zahraničně-politické vedly také zde k odklonu voličů dokonce i v tradičních liberálních pevnostech. Znamenkou toho byl fatální neúspěch FDP v posledních volbách do městského zastupitelstva v Curychu, tradiční pevnosti liberálů.

Zajímavým faktem je, že ač se Blocher stal hybným duchem SVP hovořícím ve všech důležitých otázkách jménem strany, odmítal dosud převzetí jakýchkoli vyšších stranických funkcí. Presidentem lidovců je výrazně méně známý národní rada Uli Maurer a podobně i další místa ve vedení strany i ve vládě zaujímají spíše neznámé tváře. Blocher naopak zapojuje statut „pouhého“ národního rady za kanton Curych do svého image. Jedním z hlavních důvodů je snaha docílit toho, aby strana nemohla být ztotožňována s Blocherem, a aby jí nemohlo být předhazováno autokratické uspořádání, tak běžné u ostatních evropských populistických hnutí a stran. Dalším faktorem je i skutečnost, že Blocher stojí v rámci strany na nejradikálnějších posicích, zatímco ve vedení jsou přítomni spíše umírnění představitelé středových a středopravých názorových linií. Tím je umožněn stále funkční dialog s ostatními stranami na parlamentní a vládní úrovni, který je přítom v Blocherově domovském Curychu jen obtížně představitelný. Již jsme ostatně hovořili o starém konfliktu mezi curyšskou frakcí a bernským vedením, který je sice od konce 90. let po petrifikaci Blocherových posic již uhašen, ovšem reminiscence na něj zcela nevyzimely a dosud jsou důvodem jistých drobných neshod. Zda se sám Blocher odhodlá v budoucnu přijmout některou stranickou či vládní funkci je za řečených podmínek dosud nejisté. Každopádně je ovšem známa jeho deklarovaná ochota ujmout se případného druhého křesla SVP v dosud sedmičlenné vládě (k jehož vytvoření ovšem zatím nedošlo pro odpor zbylých stran). V takové situaci by se Blocher chtěl ujmout viditelného a významného postu vládního rady pro policii a vnitřní bezpečnost.

SVP se snaží využít slabin v programové politice obou stran, a to právě v jejich dosavadních základních principech. Křesťanským demokratům tak přebírá jejich monopol na konservativní a křesťanskou politiku, zatímco z liberálních teorií přebírá náhled na uspořádání hospodářství, na rozpočtovou a sociální politiku. Z pohledu ryze ekonomického lze proto stále označit program SVP za radikálně liberální. Naopak v hodnotách zastávají nyní Blocherovi lidovci nadále křesťansko-konservativní politickou linii. Existuje přitom pochopitelně několik vůdčích témat, na nichž se strana profiluje, podobně jako jiné západoevropské formace s populistickou rétorikou.

Jádro programového zájmu SVP spočívá nadále především v oblasti zahraniční politiky. Leitmotivem artikulace politických zájmů a koncepcí curyšského národního rady a jeho spulbojovníků ve straně zůstává pojem tradiční švýcarské neutrality, jehož Blocher využívá jako hlavního argumentu proti vstupu do jakýchkoli nadnárodních organizačních struktur, ať již do EU, OSN nebo do NATO, a to v komunikaci s veřejností i s ostatními vládními stranami. Antievropská karta přitom nadále přetrvává jako nejvýraznější element Blocherova konservativně-liberálního populismu. Zde nachází SVP cenného spojence a podporovatele v nevládní *Aktion für eine unabhängige und neutrale Schweiz* (AUSN)⁸, která působí od druhé poloviny 80. let coby občanské hnutí ve většině kantonů a organizuje hlasitou kampaň proti vstupu Helvetské konfederace do EU a OSN.⁹ Během posledních několika let dosáhla tato organizace počtu bezmála 41 000 členů, což je při ne zcela zanedbatelném ročním členském poplatku 35 franků a při tradičně nízké politické angažovanosti voličů číslo přinejmenším zaznamenaníhodné. Propojení AUSN s SVP je přitom zcela nesporné: presidentem je sám Christoph Blocher a vicepresidenty jsou dva vysocí představitelé SVP a pouhý jeden člen CVP, který má spíše organizaci zajistit zdání nadstranického charakteru. V konkrétní rétorice všechny kroky AUSN směřují zřetelně proti oficiální politice křesťanských demokratů a následují současně intence švýcarských lidovců.

Současnou legislativní periodu provázely zatím tři mohutné kampaně SVP a AUSN za zachování švýcarské neutrality, související s hlasováními týkajícími se spolupráce s EU a OSN.¹⁰ První z nich proběhla na jaře r. 2000 před referendem o ratifikaci sedmi dohod s Evropskou unií, které upravily dosavadní vztah obou subjektů, a znamenaly faktický počátek integrace v některých oblastech (volný pohyb osob, volný pohyb zboží aj.). Další následovala v březnu r. 2001 a týkala se referenda o rychlém vstupu do EU. Třetí kampaň, tentokrát mimořádně halasná, proběhla v prvních měsících r. 2002, před hlasováním o vstupu do Organizace spojených národů. Úsilí SVP se ve všech případech soustředilo na masivní „poštovní“ a kontaktní kampaň, odehrávající se na mnoha místech státu. Dosud v řadě podobných referend (1986 OSN, 1992 EHP) vítězná Blocherova strana ovšem paradoxně právě nyní, nedlouho po přesvědčivém volebním zduhu z r. 1999, neuspěla v hlasování o zmíněných smlouvách i o vstupu do OSN. Významnou roli přitom hrála ztráta opory v hospodářských svazech (zvl. Economie Suisse), které r. 1986 stranu podpořily, zatímco nyní se přiklonily na stranu zastánců vstupu do OSN a podpisu dohod s EU. Pouze v referendu ze 4. března 2001 taktika SVP zvítězila a 74,7 % obyvatel hlasovalo proti zahájení přístupových jednání (Die Welt: 6. 3. 2001). Tohoto úspěchu Blocher využil a hbitě jej interpretoval jako vyjádření podpory tří čtvrtin obyvatel země jeho politice. Podobně též po posledním rozhodování o vstupu do OSN upozornil, že oněch 12 kantonů a téměř 45 % odpůrců vstupu představuje příznivce jeho antiintegračního kursu, neboť všechny ostatní velké strany hájí integraci státu do nadnárodních společenství. Tato polarisace je ostatně patrná i u politiků ostatních stran, kteří jakékoli vyjádření negativního postoje vůči evropské integraci identifikují jako podporu Blochera, xenofobie a nacionalismu (Robert Neff: 1999/2000, 6n). Je třeba přitom říci, že kromě voličů SVP hlasovali negativně vůči přistoupení k OSN i k EU také četní voliči umírněně konservativní CVP a některých dalších uskupení, a to i přes jejich rozpor s oficiálními prohlášeními stran.¹¹ Nelze navíc zapomenout ani na odpor řady mladých lidí z řad odpůrců globalisace vůči vstupu do OSN, která dle jejich rétoriky údajně jedná na základě příkazů z USA (NZZ: 5. 3. 2002).

Kampaň SVP proti Organizaci spojených národů byla vedena především na základě argumentu o ztrátě švýcarské neutrality. „*Pokrytectví Charty OSN*“, o němž hovoří národní rada za SVP a profesor dějin na Curyšské universitě Christoph Mörgeli (Mörgeli: 2001/1, 9nn) umožňuje údajně zatažení země do války, způsobené „*americkým nárokem na globální vládu*“.¹² Každopádně zavazuje členský stát k případným vojenským operacím v zahraničí, což je samo o sobě dle Mörgeliho zásadním popřením neutrality. Podobnou otázku řešilo Švýcarsko ostatně již na konci devadesátých let v diskusi o nasazení armády v mírových akcích v zahraničí. Z téhož diskursu se odvíjejí i these Blocherova vojenského experta Hanse Bachofera, bývalého zástupce šéfa generálního štábu, který (nikoli neoprávněně) hovoří o „*legendě přehnané neutrality*“, jež je hluboko zakotvena v současné společnosti a vede k názoru, že stát musí řešit problémy svých sousedů za jakoukoliv cenu, i přes jejich vlastní odpor (Bachofner: 2000, 4).¹³ SVP striktně odmítá jakékoliv vojenské vměšování jakožto popření staleté tradice, upřednostňujíc „*politické*“ cíle zahraniční politiky před cíli „*charitativními*“. Ani po posledním referendu o vstupu do OSN neresignovala na tyto intence své politiky a neváhala vyzvat spolkovou vládu k předložení návrhu na změnu Charty OSN na příštím plenárním zasedání (Grauer Brief 83: 2002).

Podobně jako v otázce vstupu do Organizace spojených národů, i v dosavadní kampani proti Evropské unii, která se po březnu 2002 stala hlavním cílem verbálních útoků zahraničně-politických expertů SVP, využívá Blocher a jeho příznivci these o ztrátě neutrality. Na rozdíl od

předchozího případu je zde ovšem hlavním argumentem obrovské finanční zatížení země následující po případném vstupu (Švýcarsko by se stalo čistým plátcem do společného rozpočtu), ztráta obchodních výhod zakotvených ve smlouvách s třetími státy a v neposlední řadě i ohrožení tradičního helvetského bankovníctví. Blocherův nesmiřitelný postoj vůči byť jen ekonomické integraci do společného hospodářského prostoru je přitom paradoxně v rozporu s obchodními zájmy jeho chemického koncernu Ems-Chemie s dceřinými společnostmi v šesti evropských zemích. Podobně jako jeho přítel, významný finančník Martin Ebner, vystupuje i on v této souvislosti radikálně vůči všem formám globalisace a postuluje se do role švýcarského patriota (sr. článek Michaela Stürmera v Die Welt: 1. 3. 2002).

Jestliže na hranicích země naráží Blocherův liberalismus na neodstranitelnou bariéru, ve vnitro-ekonomických tématech nabývá podob téměř extrémních. SVP je tak spolu s FDP největší příznivkyní snižování daní a následně i sociálních výdajů a státních podpor. Strana si zachovává v tomto ohledu integritu též v „národních“ otázkách. Největší odpor vůči chystané státní podpoře krachujícího kolosu Swiss-Air vyšel právě z tlapkačů Blocherova hnutí. Podobný postoj zaujímá lidová strana rovněž k pořádání národní výstavy Expo a dokonce i v citlivé problematice zdravotnictví jednájí její politici v souladu s liberální tradicí SVP. Přesto však nelze nevidět snahu vyhnout se některým tématům, jako např. kritice přílišných pravomocí samosprávných profesních svazů a komor, vedené ze strany Svobodomyšlných. Svou roli zde nepochybně hrají i kořeny SVP, které jsou v mnohém zapuštěné v předválečném švýcarském korporativismu.

Naopak v oblasti morálních hodnot zachovává Blocher a jeho příznivci přísně konservativní názory. Typickým dokladem toho byl i dosavadní průběh diskuse o umělém přerušení těhotenství, v níž stojí Švýcarská lidová strana po boku katolické církve a vystupuje odhodlaně proti všem kompromisním podobám regulace potratů.¹⁴ Tím se v posledních měsících dostala do konfliktu i s tradičně křesťanskou politikou hájící křesťanskodemokratickou stranou, která v mnohém ze svých původních postojů ustoupila¹⁵; a zapříčinila tak mj. odchod některých zastánců jejího konservativního křídla do „nového domova“ v SVP (NZZ: 16. 3. 2002). Podobně i v otázce registrovaných partnerství vyklidila CVP konservativní posice, jichž se obratně chopil Blocher. Vznikl tak pozoruhodný tandem SVP a Švýcarské biskupské konference,¹⁶ který svědčí o zásadních posunech helvetského politického spektra, k nimž v posledních několika letech v zemi dochází. Blocherovi lidovci, původně spojovaní s německými evangelickými kantony, se nyní stávají partnerem katolické církve a zaujímají tak i zde místo, vyhrazené po léta CVP, zatímco křesťanští demokraté čelí dnes osudné krizi programové identity.

Typickou součástí rétoriky západoevropských konservativních a pravicově-populistických stran tvoří boj proti nadměrnému přistěhovalectví a udělování státního občanství cizincům. Právě v alpské zemi, kde téměř čtvrtina obyvatel pochází z řad imigrantů, je přistěhovalectví pochopitelně i jedním z hlavních témat SVP. Dlouhodobým programovým cílem strany je snížit úroveň počtu přistěhovačů mezi domácími obyvatelstvem na 18 %. Přesto je patrné, že se původní nosné téma programu podobně jako v jiných pravicově-populistických stranách přesouvá na druhou příčku, zatímco hlavním bodem se stává odpor vůči Evropské unii. V tom se také SVP výrazně odlišuje od středoevropských tradičně-konservativních stran v německy hovořících zemích (CDU, CSU, ÖVP), kde během volebních kampaní a při získávání podpory veřejnosti zůstává pozornost stále upřena především na imigraci a další vnitropolitické problémy. Trend změny programových priorit v SVP se přitom ještě více zrychlil poté, co její iniciativa k zavedení 18 % kvóty pro cizince nedosáhla v referendu r. 2000 potřebné většiny.

Naopak netušené možnosti profilace nabídla Blocherovi ostrá diskuse vedená ve druhé polovině 90. let o roli Švýcarska během druhé světové války. Poté, co již v předchozí době byla započata diskuse o nedobytných kontech nacionálně socialistických zločinců ve švýcarských bankách, vytvořených převedením židovského zlata do německých rukou, přišla znenáhla na pořad dne i debata o přímé podpoře nacionálně-socialistického režimu ze strany Švýcarska a jeho obyvatel a první údajné oběti počaly předkládat žaloby na švýcarské firmy i samotný stát před americkými a posléze i evropskými soudy. Vzhledem ke skutečnosti, že ostatní vládní strany zaujaly spíše příznivé stanovisko, využil Blocher opět nabízeného programového deficitu na politické scéně a chopil se role obhájce tradiční švýcarské neutrality včetně jejích historických podob. Již jsme hovořili o odporu, s nímž vystoupil proti plánovanému Fondu (resp. později Nadaci) solidarity (*Solidaritätsstiftung*). Se stejnou vervou se pustil i do zevrubného osvětlování národní minulosti v „temných“ válečných letech.¹⁷

Blocher kritizuje především námitky proti samotnému principu neutrality zachovávanému během války.¹⁸ Neutralita byla dle něj jediným možným řešením, jak předejít válečným hrůzám, jež potkaly ostatní středoevropské státy, a zároveň se nestát pouhým říšským protektorátem a zachovat si dohled nad správou svých záležitostí. Námitky, že spříseženstvo nepřímo podpořilo Hitlera a vstoupilo na stranu jeho spojenců jsou proto dle Blochera nesmyslné, neboť nezohledňují reálné možnosti Švýcarska v dané době. Poněkud problematičtější je ovšem úloha bankovního systému. Také zde vysvětluje Blocher svým voličům a příznivcům, že veškerá obchodní politika státu s Německem byla „*životně důležitá*“, a není tudíž možno dnes kvůli ní svalovat na někoho vinu. Odvolává se přitom i na smlouvy Spojenců o uloupeném zlatu ve Švýcarsku z let 1946 – 1952, které neztratily právní platnost.¹⁹ Proto také nesmí dle Blochera přicházet v úvahu jakékoli plošné odškodňování či dokonce vyplácení určité částky všem obětem holocaustu z „*fondu vděčnosti*“ (Blocher) za to, že Švýcarsko nebylo přímo zasaženo válkou.

Bylo již zmíněno, že SVP není sama, kdo usilovně bojuje za zrušení veřejnoprávního charakteru již ustavené Nadace solidarity. Podobné zájmy hájí i mnozí členové dalších politických stran, ovšem většinou výhradně na kantonální úrovni. I z tohoto důvodu se také nedávna iniciativa SVP o zvýšení příspěvku na tradiční státní Starobní a pozůstateckou pojišťovnu (*Alters- und Hinterlassenversicherung*) z přebytečných rezerv Národní banky místo příspěvkům zmíněné nadaci (NZZ: 18. 3. 2002) setkala s přijetím ze strany řady regionálních politiků konkurenčních stran. Na zemské úrovni sice zvítězil (za masivní podpory socialistů a CVP (NZZ: 13. 3. 2002)) vládní protinávrh, který přiřkl Nadaci jednu třetinu rozdělovaných rezerv, ovšem za cenu odporu nejen Blocherových příznivců, ale i liberální FDP.²⁰ Relativně blízký postoj liberálů vůči SVP v diskusi o národní minulosti se ostatně projevil i po zveřejnění výsledků práce již zmíněné Bergierovy komise na jaře r. 2002. Švýcaři lidovci, stejně jako jim blízká, politicky ovšem bezvýznamná pravicová strana Švýcarských demokratů (SD) a Blocherova organizace AUNS, odmítli vzít závěrečnou zprávu komise jakkoli na vědomí s tím, že postrádá náležité zhodnocení situace, v jaké se Spříseženstvo po vypuknutí války ocitlo. Není bez zajímavosti, že stejný názor vyjádřil i ústřední svaz průmyslu, liberální *Economie suisse*. „*Svobodomyšlná*“ FDP sice zprávu uvítala, ovšem s tím, že „*weder offizielle Stellen noch Private je mit Absicht, Böswilligkeit oder Sympathie zum Nazi-Regime gehandelt haben.*“ (NZZ: 23./24. 3. 2002). Takový výklad je však spíše v rozporu se skutečným obsahem Bergierovy zprávy, k níž se naopak newyorský Židovský kongres přihlásil jako ke „*zničující historické a morální obžalobě*“ Švýcarska. FDP

tedy spíše šalamounsky vyřešila nesnadnou pozici mezi věrností elektorátu a vládní politice, když se na jedné straně ke zprávě Bergierovy komise přiznala, zároveň ji však fakticky neguje.

5. Závěr: budoucnost švýcarského pravicového populismu

Vývoj Švýcarské lidové strany během posledních desetiletí je poznamenán zajímavou transformací tradičního politického uskupení helvetských středostavovských evangeliků v moderní populistickou stranu radikálně pravicového charakteru. Svou podstatou se nejvíce podobá Hermetovu „nacionálnímu“ typu evropských populistických stran, jež nacházejí své hlavní reprezentanty v rakouských Svobodných či ve francouzské Front National, a zaměřují se (negativně) na dva programové body: přistěhovalectví a evropskou integraci (Hermet: 2001, 382). Na rozdíl od Le Penovy FN či německých Republikánů, spadajících rovněž do tohoto komplexu, jsou ovšem Blocherovy ekonomické koncepce velmi liberální, podobně jako u Svobodných. Podobně i helvetsko-nacionální prvek se v SVP projevuje v zahraničněpolitických tématech, ovšem v otázce vnitřní politiky hájí strana spíše regionalistická stanoviska. Na druhé straně vůči Svobodným, k nimž má současná SVP bezpochyby nejbližší, vycházejíc ze společných liberálních kořenů, se Blocherova rétorika vymezuje silně svým konservatismem zastávaným v oblasti tradičních hodnot a společenského uspořádání. Lze říci, že lidovci se chápou programových posicí uvolněných v posledních letech křesťanskými demokraty. Představují tak politickou stranu s liberálně-konservativním programem a zároveň klasickou populistickou rétorikou s oblíbenými tažnými tématy.

Podpora, již Blocherova SVP získala během posledních tří let ve švýcarském elektorátu, se zdá v současnosti dosahovat svého prozatímního maxima – cca 30 % populace. Napomohly k tomu zejména vynikající výsledky dosažené v protestantských kantonech, které jsou pevnostmi strany. Zde lze jen těžko očekávat ještě další procentuelní vzestup, neboť lidovci zde získali hlasy téměř všech tradičně nerozhodnutých voličů, a tak zbývají již jen skalní příznivci ostatních celků. Na druhé straně na frankofonním Západě nelze zřejmě ještě dlouho očekávat silnou podporu Blocherova hnutí, neboť obyvatelé zdejších kantonů chápou tuto stranu ne zcela nepodstatně jako stranu německého Švýcarska, na rozdíl od všech ostatních vládních stran spojených svou tradicí s celou zemí.²¹ Hlavní oblastí, kde není vyloučen další růst Blocherovy popularity, zůstávají dosud tedy zejména východošvýcarské katolické kantony, dosud volící CVP, a také italské Ticino.²² Právě v těchto oblastech je u stále většího množství obyvatel patrné znechucení z politiky křesťanských demokratů na celostátní úrovni a z údajně silícího vlivu frankofonní křesťansko-sociální frakce (CSP) v CVP. Rostoucí podpory se tu dostává Blocherovi, a to nikoli jen v parlamentních, nýbrž stále častěji i v kantonálních volbách.

Záleží tedy nyní na souhře vnitřních i vnějších okolností, jak se bude pozice SVP nadále vyvíjet. Pokud se zdaří sázka strany na antiintegrační kampaň a Blocherovi lidovci využijí skrytého potenciálu téměř 50 % odpůrců vstupu do EU a OSN, pak lze očekávat další nárůst podpory jejich pravicově populistické politiky, což ovšem závisí na upřednostnění konkrétních témat ze strany voličů. Takový vývoj by byl však přinejmenším v rámci západní Evropy ojedinělý, neboť maximální hodnoty voličské podpory populistických stran v západoevropských zemích nepřekročily dosud limity pohybující se mezi 20 a 30 procenty, a to i tehdy, je-li počet příznivců hlavních bodů jejich programové linie (imigrace, evropská integrace) mnohem vyšší.

Poznámky:

1. Korporativní ideje nalézaly v zemi živnou půdu již koncem 19. století, a to paradoxně v prostředí odborových svazů. Teprve později, ve dvacátých a třicátých letech se této myšlenky chopily i nejrůznější řemeslnické a průmyslové svazy.
2. R. 1999 zaujal 334. příčku žebříčku nejbohatších osob na světě časopisu Forbes.
3. Tito autoři hovoří dokonce o „*Abdriften nach Rechts*“ za účelem získání této části politického jeviště.
4. Příkladem je situace v Blocherově domovském Curychu. Při obecních volbách zde EVP od r. postupně ztratila 5 mandátů z 6. Švýcarští demokraté, mající r. 1986 dokonce 11 obecních radů, nezískali při posledních volbách ani jedno křeslo, zatímco SVP zaznamenala naopak výrazný nárůst.
5. Např. při posledních kantonálních volbách v Obwaldenu a Nidwaldenu získala SVP vždy 7 z 60 mandátů, a to jen necelé tři roky po svém usazení v těchto kantonech (NZZ, 5. 3. 2002). Podobně v kantonu Aargau získala SVP r. 1997 téměř 22 % oproti dřívějším 4,8 %.
6. Jestliže ve volbách r. 1998 získala ve Valais SVP 14 mandátů, r. 2002 jich bylo již 22 ve 178členné Velké radě (NZZ: 5. 3. 2002).
7. I ten se ovšem během posledního roku při hlasováních v Národní radě výrazně posunul směrem doleva, jak o tom svědčí nedávný rating politického směřování poslanců z r. 2002 (NZZ: 1. 3. 2002).
8. *Action pour une Suisse indépendante et neutre/ Azione per una Svizzera neutrale et indipendente*. K její činnosti za poslední rok viz *Geschäftsbericht 2001*, AUNS, Bern 2002.
9. Podle vlastního vyjádření „*Die AUNS kämpft als einzige starke, überparteiliche Bewegung für die Wahrung der Freiheit, der Unabhängigkeit und der Neutralität unseres Landes*“ (Grauer Brief 83, April 2002). AUNS se vyvinula z „hlasovacího výboru“ z r. 1986, který zprvu bojoval pouze proti vstupu do OSN.
10. V květnu r. 2002 lze očekávat další mohutnou kampaň proti podepsání Schenghenské smlouvy.
11. Je poměrně zajímavým faktem, že při radě hlasování zastává ve Švýcarsku spolková vláda progresivní postoje, zatímco elektorát setrvává na konservativních posicích a je vládou označován za „neosvícený“ či dokonce „reakční“.
12. V SVP, a jmenovitě právě u Mörgeliho, je patrný jasný protiamerický osten v zahraničněpolitických koncepcích: „*Die Schweiz hat nach den jüngsten Erfahrungen keinerlei Grund, die Politiker der Vereinigten Staaten zum vornherein als Freunde und Wahrer der Gerechtigkeit zu verehren. Unsere Neutralität ist mit der Anerkennung des globalen amerikanischen Führungsanspruchs nicht vereinbar.*“ (Mörgeli: 2001/II, 8).
13. „*Eine neue Legende will, dass der Nachbar mir gehört. Dass ich seine Probleme lösen muss, notfalls auch gegen seinen Willen. Dass Wirtschaftssanktionen die Richtige treffen. Dass es in Zukunft keine Konflikte mehr gebe, in denen man neutral bleiben könne. Der unparteiische werde nicht mehr gebraucht.*“ O „mytické přehnanosti“ či „kuriosnosti“ švýcarské neutrality hovoří s oblibou její odpůrci v nejrůznějších médiích (srov. NZZ: 5. 3. 2002, s. 27).
14. Normotvornou reglementací týkající se umělého přerušování těhotenství se zabývalo referendum 2. června 2002, v němž zvítězil liberalisující návrh, proti němuž hlasitě vystupovala právě SVP.
15. Roli přítom hraje mj. i fakt, že spolková radní Ruth Metzler vystupuje v této problematice jako obhájkyně vládní liberální politiky a odmítá se vracet do „*času moralisování*.“
16. Sice též Evangelische Volkspartei se přiklonila k frontě odpůrců připravovaného zákona, ovšem Evangelischer Kirchenbund, svaz evangelických církví Švýcarska, vystupuje rozhodně za přijetí liberálního návrhu, umožňujícího registraci stejnopohlavních párů. Podobně i CVP podporuje návrh, ovšem staví se proti možnosti adopce dětí u stejnopohlavních „manželství“ (NZZ: 28. 2. 2002).
17. 1. března 1997 přednesl Blocher ve svém domovském Curychu přednášku o roli Švýcarska ve světové válce, kterou později vydal (Blocher: 1998). Přesto, že je na publikaci patrná neznalost historické kritické metody, užívá autor vcelku rozsáhlý poznámkový aparát, který spis povyšuje nad úroveň pouhého letákového pamfletu.
18. „*Was wäre aus der Schweiz geworden, wenn sie im Zweiten Weltkrieg nicht neutral geblieben wäre?*“

[...] *Was wäre geschehen mit dem Schweizervolk, mit den Flüchtlingen, den hier ansässigen und den vorübergehend aufgenommenen Juden?*“ (Blocher: 1998, s. 7).

19. *tamtéž*, s. 19.
20. Liberálové se sice nepostavili ani za Blocherův návrh, ovšem snaha SVP využít přebytečné rezervy banky k dalším investicím je politice FDP bližší než charitativní rozdělování těchto financí.
21. Přesto i ve francouzském Švýcarsku lze pozorovat jistou rostoucí sympatii k Blocherovi (NZZ, Ressort Inland, 24. 1. 2002).
22. V Ticinu ovšem existuje autonomní Lega dei Ticinesi, založená r. 1991 Giulianem Bignascou a Flaviem Maspolim jakožto sesterská strana italské Legy Nord. Přestože přebírá některé prvky z programatiky Blocherových lidovců, zůstává sama svéráznou populistickou stranou, vážící se ovšem spíše k tradici regionalistického populismu vlámského či severoitalského. V kantonálních volbách ovšem dosahuje nenezanedbatelných výsledků kolem 20%.

Seznam literatury:

- Altermatt, Kriesi: 1995: Urs Altermatt, Hans-Peter Kriesi, *Rechtsextremismus in der Schweiz. Organisationen und Radikalisierung in den 1980er und 1990er Jahren*, Zürich.
- Blocher: 1998: Christoph Blocher, *Die Schweiz und der Zweite Weltkrieg. Eine Klarstellung*, AUNS, Bern³.
- Camus: 1998: Jean-Yves Camus (ed.), *Les extrémismes en Europe: état des lieux 1998*, Paris 1998 (Suisse: Urs Altermatt, Damir Skenderovic).
- Fossedal: 2001: Fossedal, Gregory A., *Direct Democracy in Switzerland*, New Brunswick – London 2001 *Geschäftsbericht 2001*, AUNS, Bern 2002.
- Grauer Brief 83, April 2001.
- Handbuch: 1993: *Handbuch Politisches System der Schweiz*, Band IV: Politikbereiche, Bern – Stuttgart – Wien 1993, s. 389.
- Hartmann, Horwath: 1995: Hans Hartmann, Franz Horwath, *Zivilgesellschaft von Rechts. Die unheimliche Erfolgsstory der Zürcher SVP*, Zürich 1995.
- Hermet: 2001: Guy Hermet, *Les populismes dans le monde. Une histoire sociologique XIXe – XXe siècle*, Paris 2001.
- Klemperer: 1993: Georg Klemperer, *Konzepte zum korporativen Staat – Herkunft und Wiederaufbau in der Schweiz um 1930*, Diss. Zürich 1993.
- Longchamp, Hardmeier 1991: Claude Longchamp, Sibylle Hardmeier, *Analyse des élections au Conseil National 1991*, Zürich 1991.
- Mörgeli: 2001/I: Christoph Mörgeli, *Gedanken zum UNO-Beitritt der Schweiz*, AUNS, Bern.
- Mörgeli: 2001/II: Christoph Mörgeli, *Das Wesen der schweizerischen Neutralität*, AUNS, Bern.
- Neff: 2002: Robert Neff, *Schweiz – EU: Alternative oder Optionen?*, Schweizerische Monatshefte 79/80 (1999/2000), Heft 12/1, s. 6–7.
- <http://www.udc-geneve.ch/Les7secretsUDC.html>.